

i visse Afsnit end i andre. Med det sidst udkomne 6te Bind er Forf. naaet til Midten af det 18. Aarh.; vigtige Tidsperioder staar altsaa endnu tilbage. Det maa ønskes ham, at han maa kunne fuldføre sit interessante Værk. J. A. F.

Historikere har sikkert ofte sysselsat sig med Tanker om, hvorledes deres Fæller i Fremtiden vil stille sig til det uhyre og uhaandterlige Kildestof, som mere og mere vokser op gennem Aviserne. Spørgsmaalet har ogsaa i den senere Tid været drøftet paa forskellig Maade i Tyskland. Det maa imidlertid erindres, at Forholdet vil blive væsenligt forskelligt efter hvad Historikerne sætter sig som Opgave. Er Talen om kulturhistoriske Skildringer, vil Aviserne blive en Kilde, som paa Grund af deres Rigdom rimeligvis vil vise sig umulig at udnytte paa udtømmende Maade. Drejer det sig derimod om de politiske Kendsgerninger, vil Opgaven ikke være saa trøstesløs. De gode Udsigter over Aarsbegivenhederne, som nu fremkommer i Annual Register, Europäischer Geschichtskalender o. lign. Værker, vil være tilstrækkelige Holdepunkter til at gaa videre og gøre megen Eftersøgning overflødig. Anderledes stiller det sig derimod med Aviserne som Kilder til Stemningernes og den offentlige Menings Historie. Ganske vist har man i Debatterne i de parlamentariske Forsamlinger og i de politiske Valg fuldt saa gode Kilder i den Henseende. Men alligevel vil Aviserne langt fra helt kunne skydes til Side. Hvad der i den Henseende maa begyndes med, er monografiske Arbejder over enkelte Perioder og Avisernes Stilling under dem. Et Bidrag i den Henseende er givet af Otto Bandmann i hans *Die Deutsche Presse und die Entwicklung der deutschen Frage 1864—66* (Leipzig, 1910). Forf. har heri givet en Udsigt over den tyske Presses Stilling dels til det slesvigholstenske Spørgsmaal efter Wienerfreden, dels til Udbrudet af Striden mellem Østrig og Preussen i 1864—66. Om Enkelthederne i hans Fremstilling kan ikke her dømmes, men i det hele synes Arbejdet at være gjort med Omhu og Dygtighed, ogsaa med Upartiskhed, naar da undtages den haanende Omtale af Tanken om at give Nordslesvig tilbage. Med Rette gør Forf. opmærksom paa, hvor lidt hin Tid endnu havde af skarp Parti-

disciplin inden for Pressen, og hvor mange Nuancer i Anskuelser der derfor fremkom i de forskellige Blade, hvad enten de hørte til den bismarckske, den liberale, den augustenburgske, den sydtyske eller den østrigske Side. Af særlig Interesse er en lille Ekskurs om den tyske Presses Opfattelse af Bismarck som Statsmand og Menneske i Aarene 1864—66.

J. A. F.

Det har ofte vist sig, hvor meget Udbytte der kan faas af Forskninger i tyske Familiearkiver med Hensyn til Trediveaarskrigen. Et nyt Vidnesbyrd herom er Gymnasialprofessor J. Krebs' Skrift: *Aus dem Leben des kaiserlichen Feldmarschalls Grafen Melchior v. Hatzfeldt (1593—1631)* (Breslau 1910), der væsentligt er bygget paa Papirer i det Hatzfeldt-Wildenburgske Familiearkiv. Bogen fører levende ind i Officers- og Hververlivet paa hin Tid, og har for os Danske den særlige Interesse, at den bringer en Række Bidrag til Belysning af den kejserlige Okkupation af Vendsyssel og Thy 1627—29, idet Melchior v. Hatzfeldt førte et af de dér indkvarterede Regimenter. Vi faar en Række Enkeltheder af Værdi at vide, baade om de udskrevne Kontributioners Størrelse, om Indkvarteringens Fordeling og Tryk, og ikke mindst om den Modstand mod de fremmede, der fremkom fra Bønderne. Og mærkeligt nok faar vi her tillige nærmere Besked om det Krav paa Edsaflæggelse til Kejseren, som stilledes til hele Halvøens Befolkning i Slutn. af 1628, et Krav som hidtil kun har været lidet oplyst, og som vi ogsaa ser mødtes med Harne fra Befolkningens Side. Bogen bør ikke overses af dem, der vil sysselsætte sig med hin Tids Historie.

J. A. F.

Som bekendt naaede Samuel Rawson Gardiner ikke at fuldføre sit store Værk om den første engelske Revolution og Cromwells Historie. Arven maatte naturligt tilfalde den nulevende bedste Kender af Cromwell, Professor i Oxford C. H. Firth. Han har ogsaa nu udgivet *The last years of the Protectorate 1656—58*, V. 1—2 (London, 1909). Bogen er en tro Fortsættelse af Gardiners i udtømmende Kendskab til Kilderne, grundig kritisk Behandling, levende Sympathi for Cromwell forenet med en besindig Dom over hans Modstandere,